

פרשת חוקת

דְּבַר אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְחוּ אֵלֶיךָ פָּרָה אֲדָמָה תְּמִימָה (י"ט, ב).
מה כונת המילה "אליך"?

ביאר זאת הגאון רבי אהרון ייטלש זצ"ל, דומ"ץ בק"ק פראג, בספרו 'זרע אהרון', על פי דברי הגמרא בשבת (פ"ט): "אמר רבי יהושע בן לוי: מאי דכתיב 'וירא העם כי בושש משה?' אל תיקרי בושש, אלא בא שש. בשעה שעלה משה למרום אמר להן לישראל: לסוף ארבעים יום, בתחילת שש, אני בא. לסוף ארבעים יום בא שטן ועירבב את העולם. אמר להן: משה רבכם היכן הוא? אמרו לו: עלה למרום. אמר להם: בא שש - ולא השגיחו עליו. מת - ולא השגיחו עליו. הראה להם דמות מיטתו".

רש"י מפרש: "הם סבורים שאותו יום שעלה בו מן המנין הוה, והוא אמר להם ארבעים יום שלמים, יום ולילו עימו, ויום עליותו אין לילו עימו וכו'".
הרי לנו שטענתם של בני ישראל בעגל נבעה מהבנה מוטעת של דברי משה. והנה, המשנה באבות (א, יא) אומרת: "אבטליון אומר: חכמים היזהרו בדבריכם", ואם כן היה לו למשה להזהר בדבריו ולומר להם בפירוש שכוונתו לארבעים יום שלמים, כדי שלא יטעו, ומאחר שלא נזהר בדבריו, הרי אף הוא צריך כפרה על עוון חטא העגל. ומי מכפר? פרה אדומה, וכדברי רש"י לפנינו: "משל לבן שפחה שטינף פלטין של מלך. אמרו: תבוא אמו ותקנה הצואה, כך תבוא פרה ותכפר על העגל".

ועל כן אומר לו הקב"ה: "ויקחו אליך פרה אדומה" - שתכפר אף עליך...

(כמוצא של רב)

וַתִּמַּת שָׁם מְרִים וַתִּקְבֶּר שָׁם. וְלֹא הָיָה מִים לַעֲדָה... וַיֵּרָא כְבוֹד ה' אֲלֵיהֶם (כ, א-ו).

דרשו חז"ל (ילקוט שמעוני במדבר, תש"ג): "אמר להם הקב"ה למשרתי צבור: צאו מכאן במהרה! בניי מתים בצמא ואתם יושבין ומתאבלין על הזקנה?!
ורבו התמיהות במדרש זה: א. מדוע המדרש מכנה כאן את משה ואהרן "משרתי ציבור"? ב. מהו "צא מכאן" - מהיכן יצאו ולהיכן יצאו? ג. מדוע הקב"ה אמר לישראל "מתים בצמא"? ד. מדוע הקב"ה מכנה כאן את מרים כ"זקנה"?

ביאר באופן נפלא בספר ליקוטי מוהר"ם:

בבדי ליישב מדרש זה, יש להקדים כמה הלכות בהלכות אבלות: משרת שהוא אבל מותר לו לעשות את כל המלאכות בשביל בעל הבית (טור י"ד סי' שה). והש"ך (סי' ש"יא) כתב שיעשה את אותן מלאכות בצנעה, אך לא בפרהסיא. וכן נפסקה הלכה שבדבר האבד מותר לאבל לעשות מלאכה. ומצינו שכתב בעל הטורים על הפסוק "ויבא אברהם לספוד לשרה ולבכתה" (בראשית כג, ג) - שהאות כ' היא קטנה מפני "שלא בכה אלא מעט לפי שזקנה היתה".

מענת דברי המדרש מזדקקים ביותר: "אמר להם הקב"ה למשרתי ציבור", הואיל ומשרתים מותרים לעשות מלאכה לבעל הבית אף בשעת אבלם: צאו מכאן - צאו לציבור ועשו מלאכתכם אפילו בפרהסיא! ואם תאמרו: הלא צריך לעשות את המלאכה דוקא בצנעה? - הרי "בניי מתים בצמא" והרי זה דבר האבד והאבל מותר בו במלאכה אפילו בפרהסיא! ועוד: מדוע "אתם יושבין ומתאבלין על הזקנה", הרי אין להתאבל הזקנה יותר על מדי?...
(מתוקים מדבש)

וְלִמָּה הִבַּאתֶם אֶת קְהַל ה' אֶל הַמִּדְבָּר הַזֶּה לְמוֹת שָׁם אֲנַחְנוּ וּבְעֵינֵינוּ (כ, ד).

ותמוה, בשעה שעם ישראל צמאו למים וחייהם תלויים מנגד, איך עלה על ליבם לחוס על בעירם, הלא אם ימותו בצמא מה יועילו להם בעירם?

ביאר בספר 'בנין אריאל': ידוע המעשה (ירושלמי ב"מ ה, ו"ב"ג, א) באלכסנדרוס מוקדון והמלך קציא, שלאחר שגילה אלכסנדרוס מוקדון את דרכי הנהגתו הקלוקלת אמר מלך קציא: לא בזכותכם גשמים יורדים עליכם, ולא בזכותכם השמש זורח עליכם, אלא בזכות הבהמה הדקה שלכם, שנאמר: "אדם ובהמה תושיע ה'" (תהלים לו, ז) - אדם בזכות בהמה, תושיע ה'.

נמצא שאפילו כאשר רבה רעת האדם בארץ עד שלפי מדת הדין היה ראוי למנוע מהם הגשמים והשונות בשבילם סדרי עולם, בכל זאת הקב"ה חס על הבהמה שלא תיעקר מן העולם מחמת האדם, כי היא לא חטאה, ובשביל הבהמה עצמה הגשם יורד ומצמיח חציר לבהמה, ואז נושע גם האדם ונותן זרע לזרע ולחם לאוכל.

אמנם הדבר הזה לא יתכן אלא בדבר שהוא בטבע ומנהגו של עולם, אלא שמצד מדת הדין היה ראוי לשנות את הטבע מפני עוון האדם כי רב הוא, ואף על פי כן לא כלו רחמי הקב"ה, שהוא מרחם על הארץ בשביל הבהמה ולא ישנה טבעו של עולם, ואז ממילא גם האדם נושע. ברם דבר שאינו ראוי להיות על פי טבעו וסדרו של עולם אלא בדרך נס, או אז בוודאי שלא יעשה כן אלא בזכות בני האדם אם הם צדיקים וראויים לכך. אבל אם בני האדם אינם ראויים, פשיטא ופשיטא שאין הקב"ה עושה נס בשביל בהמה, שהרי כמו שאין בה חטא כך גם אין בה זכות.

והן הן הדברים אשר אמרו ישראל בתלונתם: יודעים אנו בעצמנו כי אשמים אנחנו ושורת הדין נותנת למנוע הטוב מאיתנו, ומכל מקום אם הייתם מוליכים אותנו במקום זרע ובארץ נחלי מים, אז לא היה הקב"ה משנה הטבע למנוע הגשם ולסתום המעינות אף אם עווננו ענו בנו, כי לא כלו רחמינו בשביל בעירנו ומקננו ההולך עמנו. אבל אתם הולכתם אותנו בארץ לא זרועה אין משען לחם ומשען מים בדרך הטבע אם לא על פי נס, והלא אין אנו ראויים לנס כי אין בנו מעשים, וכל שכן בבהמתנו, אם כן **"ולמה הבאתם את קהל ה' אל המדבר הזה למות שם אנחנו ובעירנו"** - כי בדרך הטבע אין לחם ואין מים במקום הזה.

"ויראו כל העדה כי גוע אהרן" (כ, כט).

מפסוק זה למדה הגמ' (תענית ט). שעמוד הענן היה בזכות אהרן, אשר על כן בני ישראל פחדו ["ויראו"] כאשר מת אהרן, כיון שסר מהם עמוד הענן שהגן עליה, ומשום כך אהרן נחשב כאחד משלושת הפרנסים שהיו לעם ישראל, וכך לשון הגמ': "שלשה פרנסים טובים עמדו לישראל, אלו הן: משה ואהרן ומרים, וג' מתנות טובות ניתנו על ידם, ואלו הן: באר וענן ומן. באו בזכות מרים; עמוד ענן בזכות אהרן; מן בזכות משה".

ויש להקשות: בשלמא משה ומרים נקראו "פרנסים", משום שהם זנו וכלכלו את ישראל באוכל, משה במן ומרים במים, אך מדוע אהרן נקרא "פרנס", וכי עמוד הענן הוא אוכל?

ונראה לבאר זאת ע"פ הנפסק להלכה שאדם שהתחייב לזון את חברו, הרי הוא חייב להאכילו, אך פטור מלדאוג לו לבגדים ולבוש, אך אם התחייב לפרנס את חברו, הוא חייב גם להאכילו וגם לדאוג לבגדים.

לפיכך, מאחר והענן - שהיה בזכות אהרן - היה מגהץ את בגדיהם של ישראל כמבואר ברש"י (דברים ה, ז), לכן אהרן נחשב כ"פרנס", הואיל ועל ידי עמוד הענן היו ישראל מתפרנסים...

"ויבכו את אהרן שלשים יום כל בית ישראל" (כ, כט).

מפרש רש"י: האנשים והנשים, לפי שהיה רודף שלום ומטיל אהבה בין בעלי מריבה ובין איש לאשתו.

מובא בספר 'טובך יביעו': בשכונת בית ישראל בירושלים התגורר יהודי שהיתה לו רפת פרות סמוכה לביתו והדיפה ריחות רעים לבית כנסת שהיה בקרבת מקום. פנו אליו הגבאים בדרישה שיעביר את הרפת מהשכונה, אך היהודי טען שהרפת היא מקור פרנסתו, ואין להם סמכות לדרוש ממנו דבר כזה.

שני הצדדים התווכחו והתדיינו, עד שהחליטו להביא את טענותיהם לפני רב השכונה הגאון הרב שמשון פולונסקי זצ"ל, והרב אמר שהוא רוצה לשמוע את כל אחד מהם בנפרד. בתחילה נכנסו אליו הגבאים ושטחו טענותיהם, והרב גער בהם: "איך עלה על דעתכם לנשל פרנסתו של יהודי?! הגבאים יצאו מפניו בבושת פנים. מיד אחריהם נכנס בעל הרפת. וגם עליו גער הרב: "כיצד מעזי הניך לחלל את קדושת המקום ולהפריע למתפללים?! וגם הוא יצא בבושת פנים, ופגש עם הגבאים בחוץ. מאחר ששני הצדדים היו מבווישים בשל גערותיו של הרב והבינו שהצדק לא לגמרי עמם, מיהרו להגיע לפשרה.

אחרי כן, כאשר התברר לכל אחד מהם שהרב גער לא רק בו אלא גם בצד השני, ניגשו אליו ושאלוהו לפשר פסק הדין. ענה להם הרב: "אני השבתי לכל אחד והוריתי לו מה הוא צריך לעשות. על הגבאים להבין שאסור להם לנשל ולקפח פרנסתו של יהודי, ואילו על הרפת להבין שעליו להתחשב ואסור לו להפריע למתפללים בבית הכנסת, וידעתי שעל ידי כך תצליחו להתפשר ביניכם".
(ילקוט מאיש לרעהו - מאת הרב יצחק שקופ)

